

Rob Zweerman: Bahnmeisterei I (1944/45 in Neurenberg)

Rob Zweerman 1944 in Neurenberg

(foto: privé)

William Piera en ik moesten ons op maandag 27 november melden in de Elektro-Werkstatt van het Betriebswerk, een onderdeel van de Bahnmeisterei, dat je zou kunnen benoemen met emplacementsbeheer. We waren er om negen uur en werden meteen onthaald op het bevel de volgende morgen om half zeven aanwezig te zijn. Onze baas was Meister Joas, een klein geniepig mannetje dat binnensmonds, bijna onverstaanbaar, zijn opdrachten gaf of zijn dreigementen uitsprak. Op zijn werkpak prijkte het speldje van de NSDAP, hij was dus partijlid van de Nazi's. De werkplaats grensde aan de buitenzijde van de laagbouw, langs de doorgaande spoorbaan. Er waren werkbanken aan drie kanten en een grote werkbank in het midden. Voorts kasten voor materiaal en gereedschappen en wat kledingkastjes. Tot het personeel van de werkplaats behoorden Richard Kussman, Willy Reiser en een kleine sympathieke man van wie ik de naam niet meer zeker weet. Ik meen dat hij Willy Stopf heette. Voorts een drietal Russen. Fjodor een oudere man, Pjotr een jongen van een jaar of zestien en Sergej, alle drie alkomstig uit Djnepropetrovsk in de Oekraïne.

Wij werden voor allerlei werk ingezet. William hielp mij telkens totdat ik er zelfstandig mee uit de voeten kon. Onze hoofdtaak was in eerste aanleg om een voorraad schakelsegmenten uit staf-materiaal van koper te maken. Die segmenten waren bestemd voor de schakelwalsen van de vele loopkatten die op het emplacement heen en weer reden. Maar van lieverlede moesten we andere dingen maken of repareren zoals stekers, stopcontacten van groot formaat die gemonteerd moesten worden aan hand-dikke kabels bestemd voor locomotieven en wagons. Maar ook de buitenverlichting behoorde tot onze taak voor reparaties. En de

bovengrondse stroomvoorziening. In de werkplaatsen in en rond onze laagbouw moesten op afroep storingen verholpen worden, kortsluitingen opgeheven, nieuwe bekabeling aangelegd, schakelkasten gemonteerd of lampen vervangen.

Binnen in onze werkplaats was het wel uit te houden maar in de grote open werkplaatsen en buiten was het altijd koud en vochtig van sneeuw en ijs. In de grote draailoodsen waar een serie locomotieven tegelijk een servicebeurt ontvingen moesten we de elektrische bedrading en grote lampen repareren, een smerig karwei waar je meestal roetzwart van terugkeerde. Maar ook werden we ingezet om op grote hoogte op loopkatten in vol bedrijf, reparaties te doen waarbij onze handen er bijkans af voren en we steeds goed op moesten letten om niet door de bewegende en draaijende delen gegrepen te worden. Na iedere luchtaanval waren er op het grote emplacement talloze elektriciteitsmasten en bedrading vernield en die moesten dan weer met spoed gerepareerd worden, soms dag en nacht aan één stuk door. Richard en Willy hadden een fijne neus om te weten waar Meister Joas zich ophield. Ook zij hadden hekel aan zijn geniepig optreden. Beiden waren wegens hun vakmanschap vrijgesteld van dienst aan het front. Als de kust veilig leek dan drukten we ons ergens op het grote emplacement in een werkwagon of in een schuilkelder om watte kletsen, een sigaretje te roken of zo maar niets te doen.

Onze werkkleding was een probleem. William en ik, wij waren beiden langer dan de gemiddelde Duitser. Als werkkleding kregen we een soort werkjasje en een broek. Het jasje was te kort van lengte en de mouwen ongeveer driekwart. De broek was vele maten te breed maar de pijpen waren ook veel te kort. We moesten er tevreden mee zijn. Werkkleding was verplicht en er was niet anders. We hielden de broek op met een stalen veer rond ons middel. Werkschoenen van leer waren er niet voor de buitenlanders. Er waren wel klompschoenen met een linnen bovenkap. De grootste maat was 44 en ik had 45. Ik liep er ongelukkig op maar het was zonde om mijn eigen schoenen te dragen onder het werk. Ze zouden in een paar dagen zijn versleten. Een andere vervelende bijkomstigheid was dat er geen veters beschikbaar waren, dus een paktouwje moest de oplossing geven. Later, toen mijn schoenen uiteindelijk ook gejat waren heb ik tot de bevrijding op de klompschoenen rond lopen klossen. Toen de kousen ook versleten waren heb ik van een oude deken repen geknipt en die om mijn voeten gewikkeld. Het was moeilijk om met de klompschoenen in de sneeuw te lopen. Onder de houten zolen vormden zich dikke plakken sneeuw waardoor je het evenwicht verloor en steeds na een paar meter lopen moest proberen de sneeuw er onder vandaan te stoten of te schoppen.

De werkdagen waren lang. 's Morgens om half zes werd het lager gewekt door een schreeuwende Lagerführer. Water om te wassen was er niet. Aankleden hoefde soms ook niet meer omdat we met kleren en al in bed waren gedoken na urenlang luchtalarm en wachten in de schuilkelder of omdat het te koud was als het fornuis was uitgedoofd. In het half of volkomen duister zocht je je spullen bijelkaar, trok de deken recht, zocht je kameraad op en om zes uur sloften we de school uit in het aardedonker door het dorp. Ieder naar zijn werkplek. KIokslag half zeven stond je achter de werkbank of je kreeg een werkopdracht voor buiten. Er werd dan gewerkt tot half negen. In mijn herinnering was dat een oneindig lange tijd. Dan kregen we in de kantine van het spoorwegpersoneel een portie bohnenkaffee of wat daarvoor moest dienen. Meestal at je er een boterham bij die je daarvoor in de rugzak had gestoken de avond tevoren. Om kwart voor negen was de eerste pauze voorbij. Er werd dan aan een stuk door gewerkt tot half een. Dan ging er weer een sirene en was er een half uur rust. In de kantine werd er dan soep verstrekt. Die was doorgaans van goede kwaliteit en best wel smakelijk. Om 1 uur ging de sirene weer en werd er onafgebroken gewerkt tot 5 uur. Dan gingen we vlug naar het dorp om nog een paar boodschappen te kunnen doen.

In deze trant verliepen er maanden. Aanvankelijk werd er niet gewerkt op zondagen. Op de zaterdagen werd de hele dag gewerkt. Na december werden de vrije zondagen teruggebracht tot twee in de maand. De lange werkdagen, de korte nachten, talloze keren onderbroken door luchtalarm en al dan niet gevolgd door bombardementen. De koude, de knagende zorgen om thuis, het vergeefse wachten op Post, het tekort aan kleding, het ongedierte, dit alles werd ons teveel in de loop van januari. Er is een heel stuk uit mijn herinnering van die tijd verdwenen. Alleen maar het monotone werk, het voortdurende gevaar uit de lucht, het gebrek aan slaap en het zorgen voor je hachje. In januari en februari was het bitterkoud met vaak temperaturen van 20 graden onder nul. Bij het buitenwerk droegen we geen handschoenen omdat die er niet waren. Soms vrozen de tangen vast aan je handen of stond je verstijfd van de kou hoog op een ladder koperdraad en isolatoren aan masten te bevestigen, duizelig van kou en vermoeidheid. William en ik moesten soms huilen van pijn en ellende. Het kon ons dan ook niets meer schelen als Meister Joas ons dreigde te zullen laten "einsperren und ins Konzentrationslager schicken lassen, damit wir faule Arschloecher lernen sollten was Krieg ist und Arbeit für den Fuehrer Adolf Hitler!" William en ik spraken af dat we hem na de oorlog een kopje kleiner zouden maken, maar het is er niet van gekomen omdat Joas de benen had genomen met vluchtende Volkssturm soldaten. Dat was een in haast geformeerd legerje van oudere mannen boven de vijftig.

De Rotterdamse dwangarbeiders in Neurenberg

(tekening: Guust Hens)